

Clinical Laboratory in Neurology

อ.พญ.กมลวิภากร คงบุญเกียรติ, สภ.อุว.สมศักดิ์ เกียมเก่า

สาขาประสาทวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

การดูแลผู้ป่วยโรคทางระบบประสาทและสมอง การซักประวัติและตรวจร่างกายอย่างละเอียดรอบคอบเป็นหัวใจสำคัญของการวินิจฉัยโรค การส่งตรวจเพิ่มเติมจะทำเพื่อช่วยสนับสนุนการวินิจฉัยหรือช่วยในการวินิจฉัยแยกโรค และการซักประวัติตรวจร่างกายที่ดีจะนำไปสู่การเลือกส่งตรวจเพิ่มเติมอย่างเหมาะสม การส่งตรวจพิเศษในโรคระบบประสาท ได้แก่ ภาพรังสีวินิจฉัย (neuroimaging) การตรวจคลื่นไฟฟ้าสมอง (electroencephalography) การตรวจคลื่นไฟฟ้าวินิจฉัย (electrodiagnosis) และการส่งตรวจทางห้องปฏิบัติ ได้แก่ การตรวจเลือดและตรวจน้ำไขสันหลัง ในบทนี้จะกล่าวถึงการส่งตรวจน้ำไขสันหลัง

การส่งตรวจน้ำไขสันหลัง

1) ข้อบ่งชี้ในการเจาะน้ำไขสันหลัง (lumbar puncture)

1.1) เพื่อช่วยสนับสนุนการวินิจฉัย

- โรคติดเชื้อ เช่น เยื่อหุ้มสมองอักเสบ หรือใช้สมองอักเสบ การส่งตรวจได้แก่ การตรวจนับจำนวนเซลล์, โปรตีน, น้ำตาล (ต้องเจาะตรวจระดับน้ำตาลในเลือดร่วมด้วยเสมอเพื่อใช้เปรียบเทียบค่า), ส่งเพาะเชื้อ (แบคทีเรีย, เชื้อรา, วัณโรค), การย้อมหาเชื้อ ได้แก่ Gram's stained, acid-fast stained smears (AFB), modified AFB, India ink, การตรวจอื่นๆ ขึ้นกับเชื้อที่สงสัย เช่น การตรวจแอนติเจน เชื้อไวรัสและรา, การตรวจแอนติบอดี เช่น FTA-ABS ของเชื้อซิฟิลิส, polymerase chain reaction (PCR) เชื้อไวรัสและวัณโรค เป็นต้น

- ภาวะเลือดออกในชั้นใต้เยื่อหุ้มสมอง (subarachnoid hemorrhage) การส่งตรวจคือตรวจหาสี xanthochromia โดยนำน้ำไขสันหลังใส่ hematocrit tube แล้วไปปั่น จากนั้นนำ hematocrit tube มาวางบนกระดาษขาวก็จะเห็นสี xanthochromia ได้ง่ายขึ้น

- โรคจากปฏิกิริยาการอักเสบ เช่น multiple sclerosis, acute inflammatory

demyelinative polyradiculoneuropathy (กลุ่ม Guillain Barre' s syndrome), chronic demyelinating polyradiculoneuropathy (CIDP) หรือภาวะที่มีการอุดตันบางส่วนของทางเดินน้ำไขสันหลัง เช่น schwannoma หรือ meningioma ภายในทางเดินน้ำไขสันหลัง หรือภาวะไขสันหลังถูกกดทับแล้วทำให้เกิดการอุดตันทางเดินน้ำไขสันหลัง (Froin's syndrome) การส่งตรวจได้แก่ การตรวจนับจำนวนเซลล์, โปรตีน, น้ำตาล โดยจะพบว่าโปรตีนสูงกว่าปกติและมักไม่ค่อยมีเซลล์

- โรคมะเร็งแพร่กระจายมาที่น้ำไขสันหลัง การส่งตรวจคือส่งเซลล์วิทยา (cytology) เพื่อหาเซลล์มะเร็ง, การตรวจนับจำนวนเซลล์, โปรตีน, น้ำตาล

- การส่งตรวจในภาวะอื่นๆ ขึ้นกับโรคที่สงสัย เช่น oligoclonal banding, lactate, CSF protein 14-3-3, S-100b, CSF hypocretin, CSF angiotensin-converting enzyme (ACE) levels, CSF tau และ Ab42 เป็นต้น

- กรณีสงสัยภาวะความดันในโพรงน้ำไขสันหลังสูง เช่น ภาวะ benign intracranial hypertension ต้องตรวจวัดความดันน้ำไขสันหลัง

1.2) เพื่อการรักษา ได้แก่ การเจาะระบายน้ำไขสันหลังออกเพื่อลดความดันในโพรงน้ำไขสันหลังที่สูงจากสาเหตุต่างๆ เช่น เยื่อหุ้มสมองอักเสบจากการติดเชื้อรา หรือเจาะระบายเพื่อประเมินว่าผู้ป่วยเดินได้ดีขึ้นหรือไม่ในโรค normal pressure hydrocephalus หรือการเจาะเพื่อเป็น

ช่องทางในการให้ยาบางชนิด เช่น ยาเคมีบำบัด ยาชา ยาฆ่าเชื้อ เป็นต้น

2) ปริมาณน้ำไขสันหลังสำหรับส่งตรวจ คนปกติจะมีน้ำไขสันหลัง (cerebrospinal fluid) ประมาณ 150 มล. และผลิตเพิ่ม 20 มล./ชม. การเก็บน้ำไขสันหลังเพื่อส่งตรวจใช้ปริมาณ 15 มล. ก็เพียงพอที่จะส่งตรวจครบทุกรายการในทางปฏิบัติอาจจะพิจารณาเก็บ 3-4 ขวดโดยบรรจุขวดละ 5 มล. อย่างไรก็ตามการส่งตรวจเพื่อเพาะเชื้อรา เชื้อวัณโรค และการส่งเซลล์วิทยา ควรใช้น้ำไขสันหลังปริมาณมากขึ้น (ขวดละ 10-15 มล.) เพื่อเพิ่มโอกาสในการตรวจพบความผิดปกติ โดยทั่วไปการเจาะน้ำไขสันหลังเพื่อส่งตรวจปริมาณ 20-30 มล. ถือว่ามีความปลอดภัยสำหรับผู้ใหญ่² การเจาะตรวจน้ำไขสันหลังจะเกิดภาวะแทรกซ้อนด้านเลือดออกผิดปกติน้อยลงถ้าผู้ป่วยมี จำนวนเกร็ดเลือด 50,000 ขึ้นไป และค่า International Normalized Ratio (INR) ไม่เกิน 1.5 ในผู้ป่วยที่ได้รับยาละลายลิ่มเลือด (low-molecular-weight heparin) จะเพิ่มโอกาสการเกิด spinal หรือ epidural hematoma ตามหลังการเจาะตรวจได้ ดังนั้นควรหยุดยาดังกล่าว 24 ชม. ก่อนเริ่มทำหัตถการ²

3) การวัดความดันน้ำไขสันหลัง

- ค่าปกติ 5 ถึง 20 ซม.น้ำ (opened pressure)³

- ผู้ป่วยที่ดัชนีมวลกายปกติ (BMI 18.5-24.9 กก./ตร.ม.) มีค่ากลางความดันน้ำไขสันหลังเท่ากับ 15 ซม.น้ำ ในผู้ป่วยอ้วน (BMI

30 กก./ตร.ม.) มีค่ากลางความดันน้ำไขสันหลังเท่ากับ 20 ซม.น้ำ

- ถ้าระดับความดันน้ำไขสันหลังสูงกว่า

25 ซม.น้ำ แสดงว่ามีความผิดปกติ⁴⁻⁶

4) สีของน้ำไขสันหลัง

- สีไม่มีสี (clear and colourless) พบในภาวะปกติ

- สีขุ่น (turbid) กรณีมีเม็ดเลือดขาว 200 เซลล์/มค.ล. หรือเม็ดเลือดแดง 400 เซลล์/มค.ล. ขึ้นไป

- สีเลือด (grossly bloody) กรณีมีเม็ดเลือดแดง ≥ 6000 เซลล์/มค.ล. ขึ้นไป เช่น การเจาะน้ำไขสันหลังแล้วเข้าไปถูกหลอดเลือด (traumatic tap)⁷ โดยถ้าเก็บน้ำไขสันหลังจากขวดแรกจนถึงขวดสุดท้ายแล้วพบว่าสีแดงจางลงเรื่อยๆ แสดงว่าน่าจะเกิดจาก traumatic tap

- สี xanthochromia (ชมพูเหลืองหรือส้มเหลือง) พบในกรณีที่เม็ดเลือดแดงแตก (lysis) ในน้ำไขสันหลัง ได้เป็น oxyhemoglobin (สีชมพู) และ bilirubin (สีเหลือง) ซึ่งจะพบสีนี้ได้หลังจากที่เม็ดเลือดแดงเข้ามาใน subarachnoid space เป็นเวลา 2 ถึง 4 ชม.แล้ว โดยพบได้มากถึงร้อยละ 90 ในผู้ป่วยที่มีเลือดออกในชั้นใต้เยื่อหุ้มสมอง (subarachnoid hemorrhage) ภายใน 12 ชม.หลังจากที่เริ่มมีเลือดออก และอาจจะพบได้หลังจากเกิดเหตุการณ์ไปแล้วเป็นเวลา 2 ถึง 4 สัปดาห์⁸⁻¹¹ ภาวะอื่นๆที่พบสี xanthochromia ได้แก่ ภาวะที่มีโปรตีนในน้ำไขสันหลังสูง (≥ 150 มก./ดล.) ภาวะ systemic hyperbilirubinemia

(serum bilirubin >10 ถึง 15มก./ดล.)⁷ และอาจพบได้บ้างกรณี traumatic tap ที่มีเม็ดเลือดแดงออกมามากกว่า 100,000 เซลล์/มค.ล.¹⁰

5) การส่งตรวจน้ำไขสันหลัง

5.1) การตรวจนับจำนวนเซลล์ (cell count with differential count)

- ปกติตรวจพบเซลล์ 0-5 เซลล์/มล โดยเป็นเม็ดเลือดขาวชนิด mononuclear cells (lymphocytes และ monocytes) ทั้งหมด โดยไม่พบเซลล์เม็ดเลือดแดง

5.2) โปรตีนและน้ำตาล

- ค่าปกติของโปรตีนในน้ำไขสันหลังอยู่ที่ 20-45 มก./ดล. โดยปกติมักจะไม่เกิน 40 มก./ดล.³ ส่วนในโพรงสมอง(ventricle) 6-15 มก./ดล. โปรตีนในน้ำไขสันหลังสามารถสูงขึ้นได้จากโรคติดเชื้อ โรคไม่ติดเชื้อและกรณีที่มีการอุดตันของทางเดินน้ำไขสันหลัง

- ค่าปกติของน้ำตาลในน้ำไขสันหลังอยู่ในช่วง 40-70 มก./ดล. โดยต้องเทียบกับระดับน้ำตาลในเลือดด้วยเสมอ ถ้าพบว่าระดับน้ำตาลในน้ำไขสันหลังต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของในเลือดถือว่ามีความผิดปกติ¹²

- การตรวจพบเม็ดเลือดขาวชนิด eosinophils ในน้ำไขสันหลังมักพบในภาวะที่มีพยาธิ (parasitic infestations) แต่ก็สามารถพบได้ในการติดเชื้อบางชนิดเช่น Mycobacterium tuberculosis, Mycoplasma pneumoniae, Rickettsia, เชื้อราบางชนิด และภาวะที่ไม่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อได้แก่ lymphomas, leukemias,

subarachnoid hemorrhage และ obstructive hydrocephalus

- ภาวะที่มีเม็ดเลือดแดงออกมาในน้ำไขสันหลังปริมาณมาก เช่น traumatic tap หรือ subarachnoid hemorrhage จะทำให้ค่าโปรตีนและเม็ดเลือดขาวสูงขึ้นได้ โดยพบว่าทุกๆ 1,000 เซลล์ของเม็ดเลือดแดง จะทำให้โปรตีนในน้ำไขสันหลังเพิ่มขึ้น 1 มก./ดล. และเม็ดเลือดขาวเพิ่มขึ้น 1 ตัว¹²

5.3) การส่งเพาะเชื้อ แบคทีเรีย รา และ วัณโรค

- การส่งเพาะเชื้อแบคทีเรีย เพาะเชื้อขึ้นประมาณร้อยละ 75 และแม้ผู้ป่วยจะได้รับยาฆ่าเชื้อทางหลอดเลือดดำแล้วภายใน 1-2 ชม. ก่อนที่จะทำการเจาะน้ำไขสันหลังก็ยังมีโอกาสพบเชื้อเท่าเดิมอยู่ แต่ถ้าเลยจากนั้นโอกาสเพาะเชื้อขึ้นจะลดลงร้อยละ 5-40¹³ เชื้อรา เชื้อราแต่ละชนิดใช้เวลาเพาะเชื้อแตกต่างกันไป Candida ใช้เวลา 2-3 วัน Cryptococcus neoformans ใช้เวลา 3-10 วัน Blastomyces, Histoplasma และ Coccidioides ใช้เวลาหลายสัปดาห์ ส่วนการเพาะเชื้อในเลือดมักไม่ขึ้นยกเว้นเชื้อต่อไปนี้ Candida, Cryptococcus และ Histoplasma infections เชื้อวัณโรค การเพาะเชื้อวัณโรคใช้เวลา 4-12 สัปดาห์ และเพาะเชื้อขึ้นประมาณร้อยละ 50¹⁴

5.4) การย้อมหาเชื้อ

- การย้อม Gram's stain เพื่อดูเชื้อแบคทีเรีย ย้อมพบเชื้อได้ประมาณร้อยละ 60 และถ้าย้อมหลังจากที่ผู้ป่วยได้รับยาฆ่าเชื้อทางหลอดเลือด

หลอดเลือดแล้วโอกาสพบเชื้อจะลดลงร้อยละ 5-40¹³ การตรวจด้วย India ink กรณีสงสัยเชื้อรา Cryptococcus neoformans ตรวจพบเชื้อด้วยวิธี India ink ร้อยละ 50 และ 75 ในผู้ป่วยที่ไม่ได้เป็นเอดส์และเป็นเอดส์ตามลำดับ¹³, การย้อม AFB เพื่อดูเชื้อวัณโรค ย้อมเจอเชื้อประมาณร้อยละ 10-40¹⁴ เป็นต้น

5.5) Antigen tests

- การทำ latex agglutination เพื่อส่งตรวจแอนติเจนของเชื้อไวรัสที่สงสัย เช่น S. pneumoniae, N. meningitidis, H. influenzae type b, E. coli K1 และ group B streptococci¹³ เชื้อราได้แก่ Cryptococcal antigen เป็นการทดสอบที่มีความไวและความจำเพาะสูงในการวินิจฉัย Cryptococcal meningitis

5.6) Polymerase chain reaction (PCR) amplification of DNA หรือ RNA of microorganisms

- ตรวจหาเชื้อไวรัสได้แก่ Herpes simplex virus (HSV) 1 และ 2, Varicella zoster (VZV), Enteroviruses, Cytomegalovirus (CMV), Epstein-Barr virus (EBV), Human herpesvirus 6 (HHV-6), JC virus (JCV), West Nile virus (WNV) ค่าความไวและความจำเพาะของการทำ PCR แตกต่างกันขึ้นกับชนิดของเชื้อไวรัส

- เชื้อ HSV การตรวจ PCR มีค่าความไวร้อยละ 96 และความจำเพาะร้อยละ 99 แต่ถ้าส่งตรวจเร็วภายใน 72 ชม.หลังมีอาการที่สงสัยว่าผู้ป่วยเป็นไขสมองอักเสบจากเชื้อ HSV ผล PCR อาจเป็นลบโดยถ้าทำการตรวจซ้ำหลัง 72 ชม. จะ

พบผลบวกได้ ถ้าผู้ป่วยมีอาการมานานแล้วโอกาสตรวจ PCR ให้ผลบวกจะลดลงด้วย โดยพบว่าหลังมีอาการ 14 วันแล้วพบผลบวกเพียงร้อยละ 20 ผล PCR หลังการให้ยาต้านไวรัสไปแล้วในสัปดาห์แรกยังสามารถพบเป็นบวกได้ร้อยละ 98 แต่จะลดลงเหลือร้อยละ 50 ที่ 14 วันและร้อยละ 21 ที่มากกว่า 15 วันหลังได้รับยาต้านไวรัส¹⁴

- เชื้อ Enterovirus การตรวจ PCR มีค่าความไวและความจำเพาะมากกว่าร้อยละ 95¹⁴

- เชื้อ WNV การตรวจ PCR มีค่าความไวต่ำร้อยละ 70¹⁴

- เชื้อ JCV การตรวจ PCR มีค่าความไวแตกต่างกันขึ้นกับผู้ป่วยได้ตั้งแต่ร้อยละ 60-90 และความจำเพาะร้อยละ 92-100¹⁴

- เชื้อวัณโรค การตรวจ PCR มีค่าความไวต่ำร้อยละ 80 แต่ความจำเพาะสูง¹⁵

5.7) Antibody test

- การตรวจหาเชื้อซิฟิลิส (syphilitic meningitis) โดยส่งตรวจ fluorescent treponemal antibody absorption test (FTA-ABS) ให้ผล reactive และ Venereal Disease Research Laboratory (VDRL) ให้ผลบวก แต่มีข้อควรระวังคือ ผล reactive CSF FTA-ABS ไม่ได้เป็น definitive evidence ว่าผู้ป่วยเป็น neurosyphilis สามารถเกิดผลบวกปลอม (falsely positive) ได้ถ้านำไขสันหลังที่ส่งไปตรวจปนเปื้อนกับเลือด การที่ค่า VDRL ให้ผลลบไม่ได้ rule out neurosyphilis แต่การที่ค่า CSF FTA-ABS เป็น non-reactive จะช่วย rules out neurosyphilis¹⁴

- ใช้ประโยชน์ในกลุ่มโรคทาง autoimmune ได้แก่

- Aquaporin-4/anti-neuromyelitis optica antibody (NMO IgG หรือ NMO Antibody) ในโรค Devic's disease (Neuromyelitis optica (NMO) สามารถส่งซีรัมเพื่อตรวจ NMO IgG ได้ พบผลบวกได้ร้อยละ 60-70 โดยกลุ่มผู้ป่วยที่ได้ผลบวกมีความเสี่ยงในการเกิดโรคซ้ำสูง¹⁶

- Anti-glutamic acid decarboxylase antibodies (Anti GAD Ab) ในโรค stiff person syndrome สามารถส่งซีรัมเพื่อตรวจ Anti GAD Ab การตรวจมีค่าความไวและความจำเพาะแตกต่างกันขึ้นกับเทคนิคการตรวจ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยความไวของการตรวจด้วย RBAs (ร้อยละ 76.2) ELISAs (ร้อยละ 36.5) และ EIPs (ร้อยละ 49.9) ค่าเฉลี่ยของความจำเพาะได้แก่ RBA (ร้อยละ 89.4), ELISA (ร้อยละ 89.4) and EIP (ร้อยละ 92.3)¹⁷

- Anti- N-methyl D-aspartate (NMDA) antibody ในโรค anti-NMDA-mediated encephalitis สามารถส่งซีรัมเพื่อตรวจ Anti NMDA Ab ได้ การตรวจมีค่าความไวและความจำเพาะสูง พบว่าสูงถึงร้อยละ 100¹⁸

- Interleukin-6 ใน neurosarcoidosis เพื่อดูว่าตอบสนองต่อยา infliximab แต่ก็ไม่ได้ใช้ทั่วไป

5.8) Immunoelectrophoresis for determination of gamma-globulin level และ oligoclonal banding

- Oligoclonal band analysis ใช้ในการช่วยวินิจฉัยโรคที่เกี่ยวกับ immunemediated CNS disorders โดยส่วนใหญ่เป็น gamma immunoglobulin ซึ่งแสดงถึง local B cell immune response การตรวจต้องส่งน้ำไขสันหลังและซีรัมไปตรวจด้วยกัน ถ้าพบ band เฉพาะในน้ำไขสันหลังแสดงว่าเกิดจาก abnormal B-cell CNS immune response¹⁹ ใช้ช่วยในการวินิจฉัยโรค multiple sclerosis (พบได้ร้อยละ 75-90)^{16,20,21} อย่างไรก็ตามสามารถพบลักษณะนี้ได้โรคดังต่อไปนี้ paraneoplastic disorders²², systemic lupus erythematosus²³, neurosarcoidosis²⁴, cerebral angiitis²⁵ และ CNS infections¹⁹ แต่โดยปกติจะไม่พบใน neuro Behcet's²⁶

5.9) Lactate

- ใช้วินิจฉัยใน inborn errors of metabolism ของเด็กแต่ก็ไม่ได้จำเพาะมาก^{27,28}

- CSF lactate ใช้ใน mitochondrial CNS disease²⁹ การตรวจมีค่าความไวและความจำเพาะร้อยละ 94.1 และ 100 ตามลำดับ³⁰

5.10) Cytology

- ในกรณีสงสัยมะเร็ง เช่น carcinomatous meningitis และ lymphoma การส่งเซลล์วิทยาจะช่วยให้การวินิจฉัยได้พอสมควร³¹ จะพบเซลล์มะเร็งได้ร้อยละ 50-60 จากการตรวจน้ำไขสันหลังครั้งแรก และเพิ่มเป็นร้อยละ 90 ในการตรวจครั้งที่ 3³² และควรได้รับการทำสไลด์ภายใน 2 ชม. หลังจากได้น้ำไขสันหลัง เนื่องจากเซลล์สามารถแตกได้รวดเร็ว อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ป่วยร้อยละ 8-10 ที่มีมะเร็งกระจายมาที่เยื่อหุ้ม

สมอง (leptomeningeal metastases) จะตรวจไม่พบเซลล์มะเร็งจากการตรวจเซลล์วิทยาน้ำไขสันหลังได้ เนื่องจากเซลล์มะเร็งเกาะติดแน่นที่เยื่อหุ้มสมองโดยไม่ปนออกมาในน้ำไขสันหลังเลยหรือเกิดจากมีการอุดตันของทางเดินน้ำไขสันหลังทำให้ไม่มีเซลล์ออกมาถึงบริเวณที่เจาะตรวจได้³² การตรวจพบ monoclonal expansion ของ large lymphocytes จะสนับสนุน primary B cell lymphoma ถ้าตรวจพบลักษณะ heterologous population ที่ประกอบด้วยส่วนใหญ่เป็น T cells และส่วนน้อยเป็น B cells มักเกิดจาก reactive changes ภายใน CSF และควรพิจารณาส่ง Immunocytochemistry เพิ่มเติมเพื่อตรวจหา specific cell surface markers

5.11) Others

- CSF protein 14-3-3 ใช้เป็น biomarker ใน Creutzfeldt-Jakob disease ร่วมกับตรวจ S-100b ซึ่งเป็น marker ของ gliosis จะช่วยเพิ่ม sensitivity ในการวินิจฉัย

- Low CSF hypocretin พบใน narcolepsy

- CSF angiotensin-converting enzyme (ACE) levels ใช้ในการช่วยวินิจฉัยโรค neurosarcoidosis ซึ่งไม่ค่อย sensitive หรือ specific การส่งซีรัม ACE ช่วยได้³³

- ในอนาคตจะมีการตรวจเพิ่มเติมของภาวะ chronic neurological conditions ได้แก่ CSF tau และ Ab42 ใน Alzheimer's disease³⁴

ตัวอย่างผลการส่งตรวจน้ำไขสันหลังในโรคต่างๆ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างผลการส่งตรวจน้ำไขสันในภาวะต่างๆ^{12,32}

	ปกติ	Viral infection	Bacterial infection	Fungal infection	TB in- fection	GBS	Multiple sclerosis	Malignancy (Leptomeningeal Me- tastases)**
ลักษณะ	ใสไม่มีสี	ใสหรือขุ่น	ขุ่น	ใส	ใสหรือขุ่น	ใส	ใส	ใสหรือขุ่น
ความดันน้ำ ไขสันหลัง (มม.น้ำ)	50-200	มักปกติ	สูง (200-500)	สูง	สูง	ปกติ	ปกติ	สูง
จำนวนเม็ด เลือดขาว (/มล)	0-5	10-2,000	100- 60,000	20-500	50-5,000	ปกติ	>15 (>50 พบ ได้น้อย)	fews to > 1,000
ชนิดเม็ดเลือด ขาวที่เด่น (predomi- nance)	lympho- cytes เท่านั้น	lympho- cytes (อาจ พบ neu- trophils เด่นใน 24 ชม.แรกได้)	neutro- phils	lympho- cytes	lympho- cytes	lympho- cytes	lympho- cytes	lympho- cytes***
โปรตีน (มก./ดล.)	<50	50-90	>90 (100- 500)	>50 (50- 500)	>100 (100-800)	>100	ปกติ	สูงปานกลาง (>2ก.พบ น้อย)
น้ำตาล (ร้อยละเทียบ กับน้ำตาลใน เลือด)	>60-75	ปกติ*	<40	<80	<50	ปกติ	ปกติ	ต่ำ

* อาจพบต่ำได้บ้างแต่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20-25 เมื่อเทียบกับในเลือด สำหรับไวรัสบางชนิด เช่น Herpes simplex virus (HSV), Mumps, Enteroviruses และ Lymphocytic choriomeningitis virus

**พบว่าตรวจน้ำไขสันหลังให้ผลปกติได้ร้อยละ 3 ในผู้ป่วยที่มี Leptomeningeal Metastases

***ส่วนน้อยที่จะเป็น PMN เด่น และอาจพบ eosinophils ในโรค Hodgkin's disease, non-Hodgkin's lymphoma และ leukemia แต่พบได้น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็น lymphocyte

เอกสารอ้างอิง

1. Glantz MJ, Cole BF, Glantz LK, Cobb J, Mills P, Lekos A, Walters BC, Recht LD. Cerebrospinal fluid cytology in patients with cancer: minimizing false-negative results. *Cancer* 1998;82:733-9.
2. Robbins E, Hauser SL. Technique of Lumbar Puncture. In: Longo DL, Fauci AS, Braunwald E, Kasper DL, Hauser SL, Jameson JL, Loscalzo J editor. *Harrison's Principles of Internal Medicine* 18 ed. McGraw Hill: NY; 2011. chapter e46.
3. Rosenberg GA. Brain Edema and Disorders of Cerebrospinal Fluid Circulation. In: Bradley WG, Daroff RB, Fenichel GM, Jankovic J, editor. *Neurology in Clinical Practice*. 5 ed. Philadelphia, Pa: Butterworth-Heinemann; 2008. p.1694-708.
4. Corbett JJ, Mehta MP. Cerebrospinal fluid pressure in normal obese subjects and patients with pseudotumor cerebri. *Neurology* 1983;33:1386-8.
5. Whiteley W, Al-Shahi R, Warlow CP, Zeidler M, Lueck CJ. CSF opening pressure: reference interval and the effect of body mass index. *Neurology* 2006;67:1690-1.
6. Malm J, Jacobsson J, Birgander R, Eklund A. Reference values for CSF outflow resistance and intracranial pressure in healthy elderly. *Neurology* 2011;76:903-9.
7. Greenlee JE, Carroll KC. Cerebrospinal fluid in central nervous system infections. In: *Infections of the Central Nervous System*, 3rd edition, Scheld WM, Whitley RJ, Marra CM (Eds), Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia 2004. p.5.
8. Dougherty JM, Roth RM. Cerebral spinal fluid. *Emerg Med Clin North Am* 1986;4:281.
9. Vermeulen M, van Gijn J. The diagnosis of subarachnoid haemorrhage. *J Neurol Neurosurg Psychiatry* 1990;53:365.
10. Fishman, RA. *Cerebrospinal fluid in diseases of the nervous system*. 2nd edition. Philadelphia: Saunders, 1992.
11. UK National External Quality Assessment Scheme for Immunochemistry Working Group. National guidelines for analysis of cerebrospinal fluid for bilirubin in suspected subarachnoid haemorrhage. *Ann Clin Biochem* 2003;40:481.
12. Wright BL, Lai JT, Sinclair AJ. Cerebrospinal fluid and lumbar puncture: a practical review. *J Neurol* 2012;259:1530-45.

13. Verma A. Infections of the Nervous System. In: Bradley WG, Daroff RB, Fenichel GM, Jankovic J, editor. *Neurology in Clinical Practice*. 5 ed. Philadelphia, Pa: Butterworth-Heinemann; 2008. p.1420-583.
14. Roos KL, Tyler KL. Meningitis, Encephalitis, Brain Abscess, and Empyema. In: Longo DL, Fauci AS, Braunwald E, Kasper DL, Hauser SL, Jameson JL, Loscalzo J editor. *Harrison's Principles of Internal Medicine* 18 ed. McGraw Hill: NY; 2011. p.3410-34.
15. Raviglione MC, O'Brien RJ. Tuberculosis. In: Longo DL, Fauci AS, Braunwald E, Kasper DL, Hauser SL, Jameson JL, Loscalzo J editor. *Harrison's Principles of Internal Medicine* 18 ed. McGraw Hill: NY; 2011. p.1340-58.
16. Hauser SL, Goodin DS. Multiple Sclerosis and Other Demyelinating Diseases. In: Longo DL, Fauci AS, Braunwald E, Kasper DL, Hauser SL, Jameson JL, Loscalzo J editor. *Harrison's Principles of Internal Medicine* 18 ed. McGraw Hill: NY; 2011. p.3395-409.
17. Schmidli RS, Colman PG, Bonifacio E. Disease sensitivity and specificity of 52 assays for glutamic acid decarboxylase antibodies. The Second International GADAB Workshop. *Diabetes*. 1995;44:636-40.
18. Wandinger KP, Saschenbrecker S, Stoecker W, Dalmau J. Anti-NMDA-receptor encephalitis: A severe, multi-stage, treatable disorder presenting with psychosis. *J Neuroimmunol* 2011;231:86-91.
19. Link H, Huang YM. Oligoclonal bands in multiple sclerosis cerebrospinal fluid: an update on methodology and clinical usefulness. *J Neuroimmunol* 2006;180:17-28.
20. Polman CH, Reingold SC, Banwell B, Clanet M, Cohen JA, Filippi M et al. Diagnostic criteria for multiple sclerosis: 2010 revisions to the McDonald criteria. *Ann Neurol* 2011;69:292-302.
21. Mehling M, Kuhle J, Regeniter A. 10 most commonly asked questions about cerebrospinal fluid characteristics in demyelinating disorders of the central nervous system. *Neurologist* 2008; 14:60.
22. Psimaras D, Carpentier AF, Rossi C. Cerebrospinal fluid study in paraneoplastic syndromes. *J Neurol Neurosurg Psychiatry* 2010;81:42-5.

23. Jedryka-Goral A, Zabek J, Wojciechowski B, Zaborski J, Chwalinska-Sadowska H, Czlonkowska A. Evaluation of cerebrospinal fluid for the presense of anticardiolipin antibodies (aCL) in NP-SLE patients. *Clin Rheumatol* 2000;19:306-10
24. Joseph FG, Scolding NJ. Neurosarcoidosis: a study of 30 new cases. *J Neurol Neurosurg Psychiatry* 2009;80:297-304.
25. Scolding NJ, Jayne DR, Zajicek JP, Meyer PA, Wraight EP, Lockwood CM. Cerebral vasculitis recognition, diagnosis and management. *Qjm* 1997;90:61-73
26. Al-Araji A, Kidd DP. Neuro-Behcet's disease: epidemiology, clinical characteristics, and management. *Lancet Neurol* 2009;8:192-204.
27. Chow SL, Rooney ZJ, Cleary MA, Clayton PT, Leonard JV. The significance of elevated CSF lactate. *Arch Dis Child* 2005;90:1188- 9.
28. Aburahma S, Khassawneh M, Griebel M, Sharp G, Gibson J. Pitfalls in measuring cerebrospinal fluid glycine levels in infants with encephalopathy. *J Child Neurol* 2011;26:703-6.
29. Schmiedel J, Jackson S, Schafer J, Reichmann H. Mitochondrial cytopathies. *J Neurol* 2003;250:267-77.
30. Yamada K, Toribe Y, Yanagihara K, Mano T, Akagi M, Suzuki Y. Diagnostic accuracy of blood and CSF lactate in identifying children with mitochondrial diseases affecting the central nervous system. *Brain Dev* 2012;34:92-7.
31. Marton KI, Gean AD. The spinal tap: a new look at an old test. *Ann Intern Med* 1986; 104:840.
32. Batchelor TT. Cancer and the Nervous System. In: Bradley WG, Daroff RB, Fenichel GM, Jankovic J, editor. *Neurology in Clinical Practice*. 5 ed. Philadelphia, Pa: Butterworth-Heinemann; 2008. p1394-400.
33. Joseph FG, Scolding NJ. Sarcoidosis of the nervous system. *Pract Neurol* 2007;7:234-44.
34. Sinclair AJ, Viant MR, Ball AK, Burdon MA, Walker EA, Stewart PM, Rauz S, Young SP. NMR-based metabolic analysis of cerebrospinal fluid and serum in neurological diseases—a diagnostic tool? *NMR Biomed* 2009;23:123-32.

Myofascial Pain Syndrome

กับการแพทย์ทางเลือก

สินธุพร มหารัตน์¹, รศ.ดร.จินตนาภรณ์ วัฒนธรร², พศ.ดร.สุภาพร มัชฌิมะบุร²

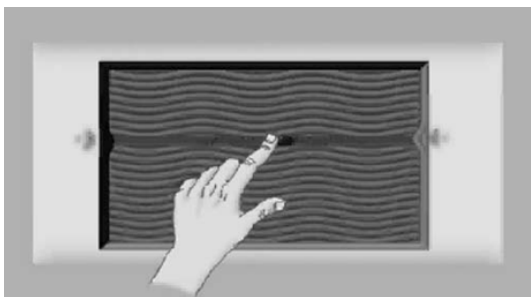
¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาประสาทวิทยาศาสตร์ ภาควิชาสรีรวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ภาควิชาสรีรวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บ่อยครั้งที่กลุ่มคนวัยทำงานมาหาแพทย์ด้วยปัญหาการปวดกล้ามเนื้อทั้งในระยะเฉียบพลันและเรื้อรัง ส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่มีภาวะปวดกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อพังพืดมัย์โอฟาเซีย (myofascial pain syndrome: MPS) ซึ่งพบบ่อยเป็นอันดับต้นๆ ของอุบัติการณ์ของผู้ที่มีปัญหาด้านออร์โธปิดิกส์ทั่วไป และมีความแตกต่างกันในแต่ละการสำรวจ บางรายงานกล่าวว่าพบได้ถึงร้อยละ 21 ของผู้ป่วยออร์โธปิดิกส์ทั่วไป และพบร้อยละ 30 ในคลินิกเวชปฏิบัติทั่วไป¹ การดูแลและรักษาภาวะดังกล่าวต้องใช้เวลาค่อนข้างมากและไม่หายในทันทีจำเป็นต้องมีการติดตามการรักษาและฟื้นฟูจนทำให้เกิดการสูญเสียงบประมาณสำหรับรักษาผู้ป่วยกลุ่มนี้อยู่ที่ 38,820 บาทต่อคนต่อปี² ปัจจุบันจึงมีรายงานพร้อมทั้งหาแนวทางในการรักษาและป้องกันฟื้นฟูผู้ป่วยกลุ่มนี้ให้หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น ลักษณะอาการของ Myofascial pain syndrome

กลุ่มอาการปวดกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อพังพืดมัย์โอฟาเซีย (MPS) เป็นกลุ่มอาการปวดร้าว (referred pain) และ/หรืออาการของระบบประสาทอิสระ (autonomic symptoms) อันเนื่องมาจาก myofascial trigger point (MTrP) ของกล้ามเนื้อหรือเนื้อเยื่อพังพืด² โดยจำกัดอยู่บริเวณหนึ่งบริเวณใด (regional pain) ของร่างกาย³ ถ้าอาการต่างๆ ดำเนินอย่างต่อเนื่องหรือเกิดซ้ำอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลามากกว่า 3 เดือน เรียกว่า chronic MPS⁴ สาเหตุที่ทำให้เกิดอาการดังกล่าวยังไม่มีการชี้แจงแน่ชัด แต่ที่กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางคือ เกิดการทำงานของกล้ามเนื้อที่มากเกินไป⁵ (muscle overload) จากกรณีดังต่อไปนี้ เช่น direct trauma, low-level muscle contraction, maximum or submaximum concentric contraction, unaccustomed eccentric contraction, eccentric contraction in unconditioned muscle, uneven intramuscular pressure distribution เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้กระตุ้นให้กล้ามเนื้อเกิดการ

บาดเจ็บและร่างกายตอบสนองเบื้องต้นด้วยการสร้างกระบวนการอักเสบเกิดขึ้น มีการหลั่งสารของการอักเสบจำพวก Prostaglandin, Histamine, Serotonin, Substance P, Leukotriene, Interleukine เป็นต้น⁵ ทั้งนี้หากกล้ามเนื้อบริเวณดังกล่าวยังทำงานอยู่ในลักษณะเดิม ไม่ได้รับการรักษาหรือแก้ไข นำไปสู่การเกิดการอักเสบอย่างต่อเนื่องและเรื้อรังตามมา ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารการรับรู้และการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อบริเวณนั้น ต้องรับแรงและทำงานต่อเนื่องตลอดเวลา ทำยที่สุดส่งผลให้กระทบทำให้ทั้ง peripheral nociception และ central sensitization ทำงานผิดปกติไป⁶ กล้ามเนื้อเกิดการหดตัวค้างเนื่องจากการค้างของแคลเซียมในของเหลวของเซลล์ทำให้เกิดการจับกันของ actin and myosin นานขึ้น และพลังงานสะสมในเซลล์ลดลงเกิดการหดตัวค้างของกล้ามเนื้อ จึงเกิดแถบตึง (taut band) เกิดขึ้นที่กล้ามเนื้อในที่สุด ทั้งนี้แถบตึงนี้สามารถคลำได้ด้วยมือ โดยเทคนิค flat palpation และ pincer palpation ดังภาพ 1-2

รูปที่ 1 การคลำ Trigger point ภายใน taut band ในกล้ามเนื้อลาย (Dommerholt J et al, 2006)⁵

ก.

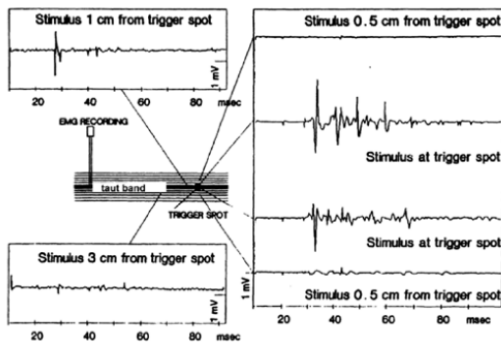
ข.

รูปที่ 2 การคลำ Trigger point ภายใน taut band ในกล้ามเนื้อลายด้วยเทคนิค flat palpation (ก) และ pincer palpation (ข) (Dommerholt J et al, 2006)⁵

เมื่อคลำที่บริเวณแถบตึงจะพบจุดที่ไวต่อการกระตุ้น (hyperirritable spot) มากที่สุด ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความแข็ง (hardness) มากที่สุด คลำได้ลักษณะคล้ายก้อน (nodule) อยู่ใต้นิ้วมือ เรียกว่า MTrP บริเวณนี้จะถูกแบ่งตามลักษณะการแสดงออกของอาการเป็น 2 ประเภท ได้แก่ active MTrP คือ บริเวณที่แสดงอาการปวดหรือ

อาการอื่นๆ ทางระบบประสาทอิสระโดยไม่ต้องมีตัวกระตุ้น แต่ latent MTrP จะแสดงอาการที่กล่าวมา เมื่อมีการกระตุ้นด้วยแรงกดหรือเข็มเท่านั้น

การตรวจวิเคราะห์การทำงานของกล้ามเนื้อและเส้นประสาทด้วยเครื่อง electromyography หรือเครื่อง EMG ถือเป็น gold standard criteria สำหรับวินิจฉัยแยกภาวะ MPS ออกจากภาวะผิดปกติอื่นๆ ของกล้ามเนื้อ โดยที่จุด MTrP จะพบลักษณะคลื่นเป็นแบบ high-amplitude, poly-phasic EMG discharge หรือ local twitch response (LTR) ดังปรากฏตามรูปที่ 3

รูปที่ 3 local twitch response ที่เกิดบริเวณจุด TrP และบริเวณใกล้เคียงในกล้ามเนื้อลายของกระต่าย พบว่าเมื่อนำเข็มกระตุ้นที่บริเวณจุด TrP พบการเกิด local twitch response และเมื่อกระตุ้น ณ บริเวณที่ห่างออกไปจากจุด TrP ประมาณ 0.5 ซม. ไม่พบ local twitch response (Hong C-Z et al., 1994)⁷

ปกติบริเวณ active MTrP เมื่อถูกกระตุ้นด้วยแรงกดหรือเข็ม ร่างกายจะตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นนั้นอย่างทันทีทันใดหรือเว้นระยะเวลาไปไม่เกิน 10-15 วินาที และหากอาการรุนแรงมากมักพบการปวดร้าว (referred pain) ร่วมด้วย ทั้งนี้สามารถอธิบายได้จากในภาวะปกติกล้ามเนื้อจะมี high intensities of stimulation of noxious stimuli แต่เมื่อร่างกายอยู่ในภาวะ MPS ร่างกายจะมีการตอบสนองต่อการรับความรู้สึกเพิ่มขึ้น (hyperalgesia) จากกลไกของ peripheral sensitization ที่มีการเพิ่มจำนวนตัวรับความรู้สึกทำให้ไวให้ระบบประสาทส่วนกลางปรับเปลี่ยนการทำงานไวเพิ่มขึ้น (central sensitization) เช่นกัน ทำให้เกิดร่างกายมีการแปลผลชุดข้อมูลความรู้สึกของบริเวณใกล้เคียงทำให้เกิดอาการปวดร้าว (referred pain) แผ่กระจายออกไปยังบริเวณกล้ามเนื้ออื่นๆ ร่วมด้วย ตามกลไกของ convergent-projection mechanism, peripheral branching of primary afferent nociceptors convergence facilitation mechanism, sympathetic nervous system activity, convergence or image projection at supraspinal level ซึ่งเป็นแบบแผนการร้าวที่จำเพาะ ไม่ได้เป็นไปตามแนวการร้าวตาม dermatome myotome หรือ scleratome⁸

ปัจจัยเกื้อหนุน (perpetuating factors: PF) ที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะ MPS เรื้อรังมีหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญและพบบ่อย คือ ปัจจัยทางด้านกายภาพ (physical perpetuating fac-

tors) เช่น poor physical conditions, poor posture, repetitive micro-trauma ที่คาบเกี่ยว กับพฤติกรรมการใช้กล้ามเนื้อมัดหรือกลุ่มนั้น อย่างซ้ำๆ จนเกิดภาวะ overload ส่วนปัจจัยทางด้านจิตใจ (psychological perpetuating factors) จำพวก ความเครียด วิตกกังวล และปัจจัยรวม (systematic perpetuating factors) เช่น ร่างกายขาดวิตามิน B 1, 6, 12, folic acid และ vitamin C มีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ⁹ ผู้ป่วยกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องมีการรักษาแบบผสมผสานทุก ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการคลายจุด MTrP คู่ขนานไปด้วยกันจึงจะให้ผลการรักษาที่ดี ทั้งนี้ วิธีการคลายจุด MTrP มีหลายวิธี ได้แก่ การยืดกล้ามเนื้อ เนื้อที่มี TrP การนวด การทำกายภาพบำบัด การฝังเข็ม การฉีดยาที่ TrP และยา เป็นต้น¹⁰⁻¹¹

การแพทย์ทางเลือกกับภาวะ Myofascial pain syndrome

ปัจจุบันการแพทย์ทางเลือก (Complementary and Alternative Medicine; CAM) เข้ามามีบทบาทในการรักษามากยิ่งขึ้นเนื่องจาก เป็นการรักษาที่เสริมและเป็นทางเลือกเพิ่มเติมคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น การแพทย์แผนตะวันออกจำพวกอายุรเวช แพทย์แผนจีน การรักษาโดยธรรมชาติบำบัด การใช้อาหารฟังก์ชัน การรักษาโดยใช้หลักการของพลังงาน (จำพวก เรกิ การสัมผัส เป็นต้น) หัตถการต่างๆ (Chiropractic, osteopathy, massage) และการใช้หลักของร่างกายและจิตใจ (สะกดจิต สมาธิ การสะท้อนกลับทางชีวภาพ การผ่อนคลาย)¹³ เพื่อให้ได้ผลการรักษาที่ดียิ่งขึ้น จากการรักษาแบบการบูรณาการและเป็นองค์รวม ดังสามารถแสดงได้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปรักษาโดยการแพทย์ทางเลือกที่นิยมในภาวะ Myofascial pain syndrome

วิธีการรักษา	หลักการ	ผลลัพธ์
1. Acupuncture	- เปลี่ยนแปลง/ ปรับพลังงาน Qi ของร่างกาย (หลังสาร endogenous pain killing opioids, alters neuronal pain synapse in spinal cord by a gate control theory mechanism)	- ระดับความเจ็บปวดลดลง ¹⁴
2. Electromyographic Biofeedback and Relaxation	- ใช้หลักการทำงานผ่านเส้นประสาทส่วนปลายที่กล้ามเนื้อและส่งป้อนข้อมูลกลับโดยทางระบบประสาทตาหรือการได้ยิน	- การทำงานของกล้ามเนื้อลดลง ¹⁵
3. Ultrasonic and Laser	- การใช้พลังงานเสียงและแสงที่มีพลังงานสูงทำให้เกิดผลของความร้อน (thermal effect) และผลที่ไม่ใช้ความร้อน (non-thermal effect) กระตุ้นกระบวนการซ่อมแซมเนื้อเยื่อ ¹⁶	- ระดับความเจ็บปวดลดลง ¹⁷
4. Massage	- ลดการเกิด TrPs โดยทำให้กล้ามเนื้อผ่อนคลาย เพิ่มการหลั่งสาร endorphin เพิ่มการไหลเวียนของเลือดบริเวณที่นวด	- การทำงานของกล้ามเนื้อลดลง ¹⁸

อย่างไรก็ตาม พบว่า การรักษาด้วยแพทย์ทางเลือกด้วยวิธีทั้งสี่ด้านดังกล่าวมาแล้ว ยังมีหลักฐานการสนับสนุนไม่ชัดเจนและประสิทธิผลไม่แน่ชัด หากพิจารณาตามสาเหตุการเกิด MPS แล้ว การอักเสบของกล้ามเนื้อยังคงมีอยู่ซึ่งส่งผลให้เกิดอาการปวดตามมา ดังนั้นการมุ่งค้นหาการรักษาด้วยการผลิตตำรับยาและวิธีการใช้ยาเพื่อลดการอักเสบใน MPS จึงเป็นสิ่งที่น่าทำหยา ทั้งนี้

ในประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองที่มีพื้นฐานการผลิตทางด้านเกษตรกรรมและมีประวัติการนำสมุนไพรพื้นบ้านมารักษาโรคต่าง ๆ มานาน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนผลิตผลทางการเกษตรและลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน รัฐบาลจึงมุ่งเน้นและส่งเสริมให้ใช้สมุนไพรพื้นบ้านเข้ามามีบทบาทในการรักษาเพิ่มมากขึ้น จากรายงานการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีพืชสมุนไพรที่มีฤทธิ์

ต้านการอักเสบ (anti-inflammation effect) มีสารพฤกษเคมีที่สำคัญได้แก่ flavonoids, terpenes, quinones, catechins, alkaloids, an-

thocyanins, anthox-anthins เป็นต้น¹⁹ พฤกษเคมีเหล่านี้สามารถช่วยให้อาการต่างๆ ได้ ยกตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พืชสมุนไพรที่มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ

ชื่อ	ชื่อวิทยาศาสตร์	หลักฐานสนับสนุน
1. ขิง	<i>Zingiber Officinale</i>	- สารสกัดขนาด 250 mg/kg มีประสิทธิภาพเท่ากับกลุ่ม placebo ใน 3 เดือนแรกของการรักษาผู้ป่วยที่มีอาการ gonarthrits แต่ที่สิ้นสุดการศึกษา 6 เดือน สารสกัดขิงให้ผลลดปวดดีกว่า ²⁰
2. สะระแหน่	<i>Mentha arvensis</i>	- ใช้เฉพาะที่ในการลดปวดของกล้ามเนื้อ หรือ neuropathic pain ²⁰
3. พริกไทยดำ	<i>Piper nigrum</i>	- ลดกระบวนการเกิดการอักเสบแบบเฉียบพลันและการเปลี่ยนแปลง granulative change ในระยะยาว ผ่านการทำงานของ pituitary adrenal axis ในหนูแรท ²¹
4. ลูกใต้ใบ	<i>Phyllanthus amarus</i>	- ลูกใต้ใบสามารถลดการเกิดภาวะ Fibromyalgia ได้เมื่อทดสอบในสัตว์ทดลองที่ถูกเหนี่ยวนำให้เกิดการอักเสบของกล้ามเนื้อ gastrocnemius ด้วยกรดอะซิติก ²² - ลูกใต้ใบสกัดสามารถลดการนำความเจ็บปวดเมื่อทดสอบในคนที่ออกกำลังกายด้วยวิธี eccentric contraction ²³
5. มะกล่ำตาหนู	<i>Abrus precatorius</i>	- สารสำคัญในน้ำมันจากใบมะกล่ำตาหนูสุดใช้พอกในการแก้อักเสบ ²⁴
6. ว่านน้ำ	<i>Acorus calamus</i>	- สารสำคัญในรากแห้งและน้ำมันในรากสดของว่านน้ำใช้แก้อาการอักเสบของข้อ ²⁴
7. มะตูม	<i>Aegle marmelos</i>	- สารสำคัญในใบสดนำมาพอกบริเวณที่อักเสบได้ ²⁴

ดังจะเห็นจากที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้น การแพทย์ทางเลือกจึงเป็นทางเลือกใหม่สำหรับการรักษาอาการอักเสบในภาวะต่างๆรวมถึงภาวะ MPS และใช้ร่วมกับการรักษาแผนปัจจุบันได้อย่างดี ซึ่งการดึงเอาความรู้ด้านการแพทย์ทางเลือกเหล่านี้ออกมาใช้ คือศิลปะที่ซ่อนเร้นอยู่ในศาสตร์ทางการแพทย์ที่จำเป็นต้องศึกษาและวิจัยให้แพร่หลายเพื่อยืนยันผลของการรักษาให้เป็นวงกว้างในวงวิชาการต่อไป

อ้างอิง

1. Stein JB, Simons DG. Focus review myofascial pain. Arch Phys Med Rehabil, 2002; 83(sup 1): 40 - 8.
2. Health Service Units, Bureau of Policy and Strategy, Ministry of Public Health, Thailand. Number and Rate of Out-Patients According to 21 Groups of Cases, Bangkok, Thailand: Ministry of Public Health; 2009.
3. Travell JG, Simons DG. Myofascial pain and dysfunction: the trigger point manual. Baltimore: Williams & Wilkins, 1983; 5 - 44.
4. Friction JR, Kroening R, Haley D, et al. Myofascial pain syndrome of the head and neck: a review of clinical characteristics of 164 patients. Oral Surg Oral Med Oral Pathol, 1985; 60:615 - 23.
5. Merskey H, Bogduk N. Classification of chronic pain. IASP Task Force on Taxonomy 1994.
6. Dommerholt J, Bron C, Franssen J. Myofascial Trigger Points: An Evidence-Informed Review. The Journal of Manual & Manipulative Therapy, 2006; 14 (4): 203 - 21.
7. Mense S. Pathophysiologic basis of muscle pain syndromes. Phys Med Rehabil Clin North Am, 1997; 8: 23 - 53.
8. Hong C-Z, Torigoe Y. Electrophysiological characteristics of localized twitch responses in responsive taut bands of rabbit skeletal muscle. J Musculoskeletal Pain, 1994; 2: 17-43.
9. ประดิษฐ์ กระจีปวณิช. Myofascial Pain Syndrome A common problem in clinical practice. พิมพ์ครั้งที่ 1, อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ, 2542
10. Travell JG, Simons DG. Myofascial pain and dysfunction: the trigger point manual. Baltimore: Williams & Wilkins, 1983: 103 - 64.
11. Simons DG, Travell JG, Simons LS. Myofascial pain and dysfunction: the

- trigger point manual. Vol. 1, upper half of body. 2nd ed. Baltimore: Williams & Wilkins, 1999.
12. Melzack R, Stillwell DM, Fox EJ. Trigger points and acupuncture points for pain: correlations and implications. *Pain*, 1977; 3: 3 - 23.
  13. National Center for Complementary and Alternative Medicine. What is Complementary and Alternative Medicine? NCCAM Publication No. D156. 2002.
  14. Stux G, Hammerschlag R. *Clinical Acupuncture: Scientific Basis*. New York: Springer; 2001.
  15. Glaros AG. Awareness of physiologic responding under stress and non-stress conditions in temporomandibular disorders. *Biofeedback Self Regul*, 1996; 12: 261-72.
  16. Weber DC, Brown AW. *Physical Medicine and Rehabilitation*. Philadelphia: WB Saunders; 1996.
  17. Falconer J, Hayes KW, Chang RW. Therapeutic ultrasound in the treatment of musculoskeletal conditions. *Arthritis Care Res*, 1990; 3: 85-91.
  18. Ernst E, Fialka V. The clinical effectiveness of massage therapy-a critical review. *Forsch Komplementarmed*, 1994; 1: 226-32.
  19. Khanna D, Sethi G, Ahn KS, et al. Natural products as a gold mine for arthritis treatment. *Curr Opin Pharmacol*, 2007; 7: 344-51.
  20. Wirth J H., Hudgins JC, Paice JA. Use of Herbal Therapies to Relieve Pain: A Review of Efficacy and Adverse Effects. *Pain Management Nursing*, 2005; 6(4): 145-67.
  21. Meghwal M. and Goswami T. K. Review Piper nigrum and Piperine: An Update. *Phytother. Res.*, 2013; 27: 1121-30.
  22. Chopade A.R. and Sayyad F.J. Antifibromyalgic activity of standardized extracts of *Phyllanthus amarus* and *Phyllanthus fraternus* in acidic saline induced chronic muscle pain. *Bio-medicine & Aging Pathology*, 2014; 4: 123-30.
  23. Roengrit T, Wannanon P, Prasertsri P, et al. Antioxidant and anti-nociceptive effects of *Phyllanthus amarus* on improving exercise recovery in sedentary men: a randomized crossover (double-blind) design. *JISSN*, 2014; 11: 1-9.
  24. Mitra R, Agricola S, Mitchell B, et al. *Medicinal Plants of Thailand*. APBN, 2007; 11(8): 508-18.